

УДК 378.3.091.011.3-051:373.3

DOI 10.31494/2412-9208-2020-1-1-213-222

THE POTENTIAL OF THE EDUCATIONAL AND DEVELOPMENTAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS: A PRACTICAL ASPECT

ПОТЕНЦІАЛ ОСВІТНЬО-РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗВО У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Olena GOLUB,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor

[https:// orcid.org/0000-0002-5727-2870](https://orcid.org/0000-0002-5727-2870)

dove_ov@ukr.net

Олена ГОЛУБ,

кандидат педагогічних наук,
доцент

Angelika LESYK,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor

[https://orcid.org /0000-0003-1886-4088](https://orcid.org/0000-0003-1886-4088)

as_lesyk@ukr.net

Анжеліка ЛЕСИК,

кандидат педагогічних наук,
доцент

*Berdiansk state pedagogical
university*

✉ 4 Schmidta St., Berdiansk,
Zaporizhzhia region, 71100

*Бердянський державний
педагогічний університет*

✉ вул. Шмідта, 4
м. Бердянськ, Запорізька обл

Original manuscript received: January 17, 2020

Revised manuscript accepted: February 11, 2020

ABSTRACT

The article considers the problem of the influence of the potential of the educational and developmental environment of higher educational institutions on the professional development of future primary school teachers in the process of studying the cycle of pedagogical disciplines, namely: «Introduction to the specialty», «General principles of pedagogy», «Didactics», «Theory and methodology of education», «History of pedagogy». The concept of «educational and developmental environment», «potential of the educational and developmental environment», essential characteristics (integrity; subjectivity; interchangeability; multilateralism; sociocultural mobility; coordination; emotional richness), components (socio-cultural, educational, informational and communicational) are revealed, as well as the principles, criteria for the assimilation of the educational and developmental environment (possession of cognitive strategies, solution of assigned tasks, possession of communication skills, inclusion into the information space of developmental environment; the manifestation of new forms of social activity, emotional satisfaction of personal participation, the desire to further self-education), educational effects of the potential impact of educational and developmental environment on the studying the cycle of pedagogical disciplines by future teachers of the primary school.

As a conclusion, a properly organized educational and developmental environment of higher educational institutions has a strong developmental potential for teaching pedagogical disciplines in higher educational institutions. It influences

students' motivation to study, creates a supportive atmosphere, provides the need for scientific research, satisfies educational needs, and creates at a high level the professional competence of future primary school teachers. Teachers of pedagogical disciplines should widely use the potential of the educational and developmental environment not only of higher educational institutions, but also the environment, then this affects the professional formation of the future specialist of the New Ukrainian School, his self-development at a higher level, gives a qualitative result.

Key words: *institution of higher pedagogical education, educational and developmental environment, potential of educational and developmental environment, pedagogical discipline.*

Вступ. Сучасні заклади вищої освіти спрямовані на підвищення якості підготовки фахівців нової генерації, створення освітньо-розвивального середовища, використання широкої палітри інноваційних форм, методів і засобів навчання, активізацію пізнавальної діяльності студентів, розширення сфери їх інтересів, загалом, на формування талановитої, освіченої, розвинутої особистості, яка здатна до свідомого вибору, постійно збагачує свої знання, може бути мобільною, конкурентноспроможною, успішною.

Проблеми освітньо-розвивального середовища в закладах вищої освіти розглядали такі науковці, як-от: етапи функціонування, становлення, розвиток, управління (І. Ахновська (2018 р.), М. Братко (2014 р.), О. Будник (2012 р.), Є. Васильєва (2011 р.), О. Керницький (2013 р.), С. Ковалевський (2014 р.) В. Моштук (2011 р.), В. Новіков (2009 р.), О. Петрович (2014 р.), Л. Петришин (2013 р.), С. Тамарянський (2010 р.), чинник розвитку особистості (О. Антонова (2010 р.), О. Гуренко (2014 р.), О. Гора (2011 р.), М. Кісіль (2006 р.) В. Кремень (2011 р.), В. Лаппо (2014 р.), О. Лінник (2010 р.), Н. Лобач (2014 р.), Т. Логвиновська (2012 р.), Л. Романкова (2016 р.), І. Чайка (2014 р.)), засіб якості підготовки майбутніх фахівців (Н. Гарань (2019 р.), С. Кізім (2017 р.), З. Курлянд (2009 р.), Л. Куцак (2017 р.), С. Люльчак (2017 р.), О. Сипченко (2019 р.), О. Черкашина (2019 р.), О. Ярошинська (2015 р.)).

Усі вчені одностайні в тому, що освітньо-розвивальне середовище закладів вищої освіти дійсно має потужний потенціал формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців.

Основною тенденцією розвитку вищої педагогічної освіти в умовах її інтеграції в європейський освітній простір, становлення Нової української школи має бути, як зазначають науковці (О. Барно (2003 р.), М. Добрускін (2000 р.), Н. Дяченко (2016 р.), Д. Маляр (2000 р.), Г. Тарасенко (2015 р.) та ін.), її гуманітаризація. Зауважимо, що завданням сучасної системи освіти є формування майбутнього вчителя як культурної людини, що знає історію свого народу, традиції; вміє працювати в колективі; може реалізовувати творчі здібності. Вважаємо, що при підготовці майбутніх учителів початкової школи вектор гуманітаризації має бути спрямований на цикл педагогічних дисциплін.

Аналіз наукових досліджень останніх років свідчить про зростання інтересу до питання професійного становлення майбутніх учителів

початкової школи (К. Біницька (2018 р.), О. Варецька (2015 р.), Л. Коваль (2013 р.), О. Комар (2016 р.), А. Крамаренко (2014 р.), С. Мартиненко (2008 р.), О. Матвієнко (2012 р.), І. Пальшкова (2009 р.), Л. Петухова (2009 р.), О. Савченко (2001 р.), Л. Себало (2015 р.), С. Скворцова (2008 р.) та ін.), проте проблема впливу потенціалу освітньо-розвивального середовища на професійне становлення майбутніх учителів початкової школи в процесі вивчення педагогічних дисциплін, її практичний аспект залишається недостатньо вивченим.

Мета та методики. Метою статті є аналіз впливу освітньо-розвивального середовища на професійне становлення майбутніх учителів початкової школи у процесі навчання педагогічних дисциплін та практичного досвіду викладачів педагогічних дисциплін.

Результати та дискусії. Освітньо-розвивальне середовище вищого педагогічного закладу, як зазначає О. Ярошинська, можна розглядати як «цілісну педагогічно організовану систему умов, що забезпечує активну взаємодію суб'єктів освітнього процесу між собою в межах освітнього простору закладу», та як сферу особистісного зростання, «спрямовану на професійний і особистісний розвиток майбутнього вчителя та формування його готовності до професійної діяльності». Вчена обґрунтовує «структуру освітньо-розвивального середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на основі просторо-предметного та соціально-суб'єктного структурування, динамічними частинами якого є компоненти, виокремлені на основі його соціально-суб'єктного аспекту (соціально-культурний, навчально-виховний та інформаційно-комунікаційний)» [11, с. 116].

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» зазначено, що «потенціал – (гр. *potentia* – сила) – можливість, наявні сили, запаси, засоби, що можуть бути використані; можливий, який існує в потенції і може бути використаним за певних умов; прихований (приховані можливості)» [7, с. 902].

Потенціал освітньо-розвивального середовища закладу вищої педагогічної освіти – це їх можливості, які можуть бути використані для досягнення мети – професійного становлення майбутнього вчителя у процесі навчання педагогічних дисциплін.

Ми згодні з М. Братко, що заклади вищої освіти мають створити освітньо-розвивальне середовище, яке б максимально сприяло ефективності та результативності процесу здобуття особистістю фахової освіти, забезпечувало б можливості для її саморозвитку та стимулювало активність, адже освітнім середовищем освітнього закладу стає тільки тоді, коли виконує свої основні завдання: сприяє підготовці кваліфікованого фахівця відповідного рівня і профілю, розвитку особистісних якостей та підвищенню загальнокультурного рівня студентів [3, с. 15].

Надамо сутнісні характеристики освітньо-розвивального середовища вищого педагогічного закладу освіти, як-от: цілісність, суб'єктивність, змінюваність, багатовекторність, соціокультурна мобільність, координованість, емоційна насиченість. Але зауважимо, що

в процесі навчання педагогічних дисциплін у закладах вищої педагогічної освіти має реалізовуватись принцип елективності, який означає надання студентові свободи вибору цілей, змісту, форм, методів, джерел, засобів, термінів, часу, місця, оцінювання результатів.

Нам імпонує думка Т. Франчук, що при реалізації цього принципу «студент має не просто прийняти загальну для всіх навчальну ціль, а проаналізувати тему заняття з позиції власних потреб, продиктованих особливостями (наявним рівнем, проблемами, пріоритетами) професійного становлення. Лише самостійно сформована особистісно значуща ціль буде виступати спонукуючою до пошуку та вибору інших джерел інформації, виходячи за межі конкретного навчального предмета і їх опрацювання буде не формальним, а таким, що задовольняє індивідуальні пізнавальні інтереси та професійні потреби студента» [10, с. 61].

Отже, за новою освітньою парадигмою викладач педагогічних дисциплін має поєднувати традиційні напрацювання з інноваційними технологіями, оптимально використовувати всі ресурси освітньо-розвивального середовища закладу вищої педагогічної освіти, навколишньої території та всіх навчальних, позашкільних закладів освіти міста, області, країни, які можуть бути використані в навчальному процесі. Але не просто використовувати ресурси, а перетворювати їх в особистісно важливі для студента, тому при такому підході він стає в центрі (суб'єктом) навчання, співавтором, партнером викладача педагогічних дисциплін. Такі гармонійні стосунки з педагогом, як зазначає Л. Хомич, стимулюють пізнавальну активність та інтелектуальну ініціативу студентів на практичних заняттях, у позааудиторній виховній роботі з педагогічних дисциплін; підвищують інтерес до професійного навчання; сприяють формуванню професійної спрямованості майбутніх учителів початкової школи, зміцнюють їх зацікавленість педагогічною діяльністю; сприяють виробленню й трансформації власної моделі професійно-педагогічної поведінки; підвищують роль педагогічної практики [9, с. 45]. Ми розглядаємо освітньо-розвивальне середовище вищого закладу освіти, як певне поле активності майбутніх учителів початкової школи.

Для нашого дослідження важливо, що освітньо-розвивальне середовище в процесі навчання педагогічних дисциплін («Вступ до спеціальності», «Загальні основи педагогіки», «Дидактика», «Теорія та методика виховання», «Історія педагогіки») сприяє формуванню не тільки рівню освіченості, а й формує культурний, соціально-практичний і дослідницький досвід майбутніх учителів початкової школи, створюючи внутрішні й зовнішні умови для їхнього професійного становлення [1; 2; 6; 7; 8; 10; 12].

Викладачі педагогічних дисциплін мають широко використовувати потенціал освітньо-розвивального середовища не тільки закладу вищої освіти, а й навколишнього середовища, тоді це впливає на професійне становлення майбутнього фахівця Нової української школи, його саморозвиток на більш високому рівні дає якісний результат.

У процесі навчання педагогічних дисциплін студенти проявляють індивідуальну активність, виконують різні ролі, засвоюють інформацію і

вчатися пошуковій діяльності на новому рівні.

Бердянський державний педагогічний університет має значний потенціал освітньо-розвивального середовища, що сприяє професійному становленню студентів – здобувачів першого рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта.

Так, у процесі навчання дисципліни «Вступ до спеціальності» (1 курс, перший семестр) майбутні фахівці початкової школи знайомляться з історією та сьогоденням їхньої майбутньої професії не тільки в країні, а й занурюються в історію факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету, усвідомлюють значимість наукової і педагогічної діяльності викладачів [8].

Студенти також відвідують освітній, науково-дослідний музей історії БДПУ, метою створення якого є не лише популяризація, але і продовження дослідження історії БДПУ із залученням до цього студентів, із впровадженням у навчальний процес досліджень з історії університету. Під час екскурсії майбутні педагоги дізнаються про знакові віхи історії навчального закладу: Бердянська чоловіча гімназія; Бердянські педагогічні курси, Бердянський педагогічний технікум; Бердянський державний інститут соціального виховання, педагогічний інститут, державний учительський інститут; Державний педагогічний інститут; Бердянський державний педагогічний університет.

Обов'язково проводяться навчальні екскурсії до бібліотеки БДПУ, щоб ознайомитися з її історією, з інформаційно-навчальною діяльністю: відділом обслуговування, довідково-інформаційним відділом, універсальною читальною залом, медіацентром, фондом рідкісної і цінної книги, виставками, студіями.

На початку вивчення дисципліни студенти отримують групові проєктні завдання («Історія факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв», «Наукова та педагогічна діяльність викладача», «Педагогічна діяльність випускників факультету підготовки вчителів початкових класів (на прикладі конкретного закладу загальної середньої освіти)», «Золотий» фонд бібліотеки БДПУ» тощо), при виконанні яких вони залучаються до творчої, активної діяльності, ситуації пошуку вирішення проблем і завдань. захист проєктів проводиться на останньому практичному занятті з дисципліни. Виконуючи проєкти майбутні вчителі відвідують бібліотеку університету, медіацентр, кафедру педагогіки, методичний кабінет. Такі завдання сприяють оволодінню студентами теоретичних основ сучасної педагогічної науки, розвитку професійного мислення, підготовки до усвідомленого оволодіння професійними компетентностями, необхідними для ефективної роботи в сучасній школі.

Зауважимо, що позааудиторна виховна робота з навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» має безмежний простір для творчої діяльності викладача та здобувачів вищої педагогічної освіти в самому університеті і за його межами, а саме: проведення педагогічних квестів «Знайомтесь – ФППОМ!», «Мандри в майбутнє», «У пошуках скарбів»,

метою яких є мотивація до навчання, ознайомлення з бібліотекою, факультетом психолого-педагогічної освіти та мистецтв, деканатом, кафедрами, радою студентського самоврядування, майбутньою професією; організація навчальних екскурсій до закладів загальної середньої освіти, відділу освіти, міського методичного кабінету, мета яких є ознайомлення студентів з практичною діяльністю вчителів початкової школи; проведення педагогічної вітальні «Чому ви обрали шлях вчителя?», «Творчий портрет вчителя початкової школи» тощо.

Під час опрацювання навчальної дисципліни «Загальні основи педагогіки» (1 курс, другий семестр), яка є початком цілісної психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи, вони також отримують групові проєктні завдання, а саме: «Світ педагогіки коло нас», «Педагогічні категорії: історичний екскурс», «Світ дитинства», «Інструментарій науково-педагогічних досліджень у початковій школі», «Народна педагогіка: історія та сьогодення», «Цікаві сторінки історії наукової педагогіки» тощо.

На другому курсі здобувачі першого рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта вивчають навчальну дисципліну «Дидактика» (2 курс, третій семестр), в рамках якої активно вводяться проєктні завдання, а саме: «Стан зарубіжної початкової школи (країна за вибором)», «Зміст початкової освіти за рубежем (країна за вибором)», «Підручник для початкової школи учора, сьогодні, завтра», «Методи і засоби навчання в школі майбутнього», «Досвід роботи вчителя-методиста ЗЗСО № _____ ПІБ» тощо.

Активно проводяться в позааудиторний час усні журнали за різноманітною тематикою: «Школа майбутнього», «Реформи в школі: за і проти» та ін.; педагогічні квести «Світ дидактики», «Цікаві уроки», «Розум на кінчиках пальців», екскурсії до закладів загальної середньої освіти, зустрічі з учителями-методистами, учителями-преможцями конкурсу «Учитель року» тощо.

Навчальна дисципліна «Теорія та методика виховання» (2 курс, четвертий семестр) також має безліч можливостей використання навчальних ресурсів освітньо-розвивального середовища педагогічного університету та міста Бердянська, а саме: проєктні завдання («Група подовженого дня: нові підходи», «Дизайн школи: виховний потенціал», «Шкільне подвір'я: виховний потенціал», «Система виховної роботи в пришкольному таборі»); педагогічні вітальні «Мій ідеал вихованої людини», «Гуманне виховання: за і проти»; навчальні екскурсії до закладів позашкільної освіти: Дитячо-юнацька спортивна школа, Центр дитячо-юнацької творчості, Клуб дитячої та юнацької творчості «Зоряний», Клуб юних моряків «Азовець», Будинок дитячої та юнацької творчості «Центр розвитку дітей та молоді», зустрічі в закладах загальної середньої освіти із заступниками директора з НВР, вихователями груп подовженого дня, з організаторами пришкольних таборів тощо.

Курс «Історія педагогіки» завершує блок педагогічних дисциплін (3 курс, п'ятий семестр), тому вважаємо, що він має бути побудований як

підсумковий. Нам імпонує думка Т. Франчук, що «зміст навчальної дисципліни «Історія педагогіки» сприймається часто студентами як архаїчне «мертве» знання, яке просто треба запам'ятати (в кращому випадку для загального розвитку), практичної цінності вони в цьому практично не вбачають» [10, с. 15]. Тому сьогодні вкрай необхідно знайти нові підходи навчання цього курсу.

Для ознайомлення з історико-педагогічними фактами, їх критичного й аналітичного вивчення мають використовуватися найрізноманітніші ресурси освітньо-розвивального середовища, джерела: музеї різних типів, історико-педагогічні місця, які стали символами і сприяють реалістичному сприйняттю недавніх подій; усні свідчення про недавні історичні події, завдяки яким можна «оживлювати» історію педагогіки [5].

Бердянський державний педагогічний університет має дуже потужну базу для використання ресурсів освітньо-розвивального середовища під час навчання історії педагогіки, яке допомагає глибше вивчати предмет, проводити історичні розвідки із педагогічного краєзнавства, а саме: освітній, науково-дослідний музей історії БДПУ, де студенти можуть ознайомитися з історією чоловічої гімназії м. Бердянська (XIX ст.), педагогічних курсів, педагогічного технікуму, педагогічного інституту (XX ст.); архів БДПУ; фонд рідкісної ціннісної книги, де студенти мають можливість ознайомитися із шкільними підручниками другої половини XIX ст. та початку XX ст.; навчальна археологічна лабораторія, яка містить цікаві артефакти із давньогрецького міста Ольвії (VI ст. до н.е.).

Студенти отримують цікаві проектні завдання-історичні розвідки, а саме: «Реалізація ідей Й. Ф. Гербарта в Бердянській чоловічій гімназії», «Лепбук: порівняння підручників К. Ушинського «Рідне слово» та М. Корфа «Дитячий світ», «Аналіз підручника (*назва підручника*) (XIX ст.)», «М. Корф і Бердянська чоловіча гімназія», «Видатні випускники Бердянської чоловічої гімназії», «Відомі викладачі Бердянської чоловічої гімназії», «Ольвія – носій афінської системи виховання», «Вплив античних міст-держав (Ольвія, Пантікопей, Херсонес) на праслов'янські племена» тощо.

Вивчаючи тему «Прогресивна педагогічна думка в східноукраїнських землях (XIX ст.)», проводиться навчальна екскурсія до Музею історії міста Бердянська, де наукові співробітники читають лекцію «Розвиток освіти в Бердянську і в Бердянському повіті у другій половині XIX ст.». Після відвідування музею студенти мають виконати групові творчі звіти: «М. Корф і освіта в Бердянську і в Бердянському повіті», «Відкриття середніх навчальних закладів в м. Бердянську (чоловіча і жіночі гімназії, міське та реальне училища)», «Рівень освіти в Бердянську і в Бердянському повіті у II половині XIX ст.», «Освіта в Бердянську та в Бердянському повіті на початку XX ст.», «Історія позанавчальних закладів освіти м. Бердянська».

Наукові дослідження з історико-педагогічного краєзнавства сприяють формуванню в студентів навичок самостійності, умінь збирати й узагальнювати матеріал; допомагають майбутньому вчителю підготуватися до організації краєзнавчої роботи із учнями в початковій школі. Самостійне отримання знань на основі роботи із документальними

матеріалами місцевих архівів, музеїв, наукової і художньої краєзнавчої літератури сприяє включенню студентів у дослідницьку діяльність, яка стає дійсно ефективним засобом поліпшення їхньої професійної підготовки, формування їхніх інтересів і здібностей до наукової роботи.

Також вважаємо, що поглибленню знань з історії педагогіки, розвитку пізнавальної діяльності, критичного мислення студентів сприяють різні форми та види позааудиторної виховної роботи, які охоплюють як загальноприйнятий аспект в історії педагогіки, так і регіональний, наприклад:

- масові: фестивалі «History fest», тижні педагогіки, конкурси «Аукціон історико-педагогічних ідей», «Знавці історії педагогіки», історико-педагогічні квести «Педагогічний Бердянськ», «Захисники педагогіки: нове покоління», інтерактивна екскурсія в минуле «Ніч у БДПУ».

- групові: клуб «Педагогічних зустрічей», дискусійний клуб «Креативний педагог», гурток «Педагогічна старовина», навчальні екскурсії (Музей історії міста Бердянська», Меморіальний музей-садиба В. Немировича-Данченка (М. Корфа), Педагогічно-меморіальний музей В. Сухомлинського), брейн-ринги «Людина на всі часи» (до ювілею В. Сухомлинського), «Вчитель мудрості та людяності. Я. А. Коменський», історико-педагогічні квести «Захисники педагогіки: молоде покоління», «Колесо історії»;

- індивідуальні: (консультації, індивідуально-дослідна робота), а саме: підготовка виступів, написання тез на студентські конференції, статей у наукові збірники та ін.

У Бердянському державному педагогічному університеті накопичено значний досвід використання театралізованих дійств у роботі студентського клубу «Педагогічна старовина», які студенти показують з нагоди ювілейних дат, в рамках тижня педагогіки і не тільки в стінах університету. Наприклад, вистави «К. Ушинський у Смольному», «Бурсаки» (за мотивами повісті М. Гоголя «Вій»), «Пізнай себе, або Благородний Еродій», «Ляльковий театр-вертеп», «Освітній процес у Києво-Могилянської академії», «Братські школи», «Козацька система навчання і виховання», «Апостоли української національної школи (1917–1919 рр.)», музично-літературні композиції «Серце віддаю дітям», «Шляхетними дорогами барона Миколи Олександровича Корфа» [4].

Навчальна дисципліна «Історія педагогіки» має значний навчально-виховний потенціал, сприяє активному використанню ресурсів освітньо-розвивального середовища, активізації самостійного пошуку студента в галузі історико-педагогічних знань, особливо з педагогічного краєзнавства, що сприятиме підготовки вчителя Нової української школи як знавця історії пам'яті й охоронця духу народного.

Висновки. Правильно організоване освітньо-розвивальне середовище закладів вищої педагогічної освіти має потужний розвивальний потенціал для навчання педагогічних дисциплін у закладах вищої педагогічної освіти. Воно впливає на мотивацію студентів до навчання, створює сприятливу атмосферу, забезпечує потребу в

науковому дослідженні, задовольняє освітні потреби, формує на високому рівні професійну компетентність майбутніх фахівців Нової української школи.

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо з визначенням педагогічних умов ефективного викладання педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти.

Література

1. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид., випр., допов. Донецьк: Ландон-XXI, 2011. 126 с.
2. Барбашова І. А. Дидактика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид., випр., допов. Донецьк: Ландон-XXI, 2011. 228 с.
3. Братко М. Освітнє середовище вищого навчального закладу: пошук стратегій управління. Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ : Київський університет імені Б. Грінченка, 2014. № 22. Психологія. Педагогіка. С. 15–20.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і голов.ред. В. Т. Бусел. Київ, 2001. 1440 с.
5. Голік О. Б., Мандрикіна Т. С. Театралізовані дієства як форма позааудиторної роботи з історії педагогіки. Бердянськ: БДПУ, 2006. 68 с.
6. Голуб О. В. Історія педагогіки : навч.-посіб. Бердянськ : БДПУ, 2013. 215 с.
7. Зайченко І. В. Педагогіка і методика навчання у вищій школі : навч. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. 456 с.
8. Толкачова А. С. Вступ до спеціальності : навч. посіб. Бердянськ : ФО-П Ткачук О. В., 2015. 251 с.
9. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. Київ, 1987. 164 с.
10. Франчук Т. Й. Модернізація навчального курсу «Історія педагогіки» на модульно-елективній основі: монографія. Кам'янець-Подільський, 2016. 78 с.
11. Ярошинська О. О. Теоретичні і методичні засади проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Умань, 2015. 544 с.
12. Ярошук Л. Г. Теорія та методика виховання : навч. посіб. Бердянськ, 2017. 374 с.

References

1. Barbashova I. A. (2011). *Zagalni osnovi pedagogiki: navch. posib.* [General principles of pedagogy: tutorial]. Donetsk: Landon-XXI, 126. [in Ukrainian].
2. Barbashova I. A. (2011) *Didaktika: navch. posib.* [Didactics: tutorial]. Donetsk: Landon-XXI, 228 [in Ukrainian].
3. Bratko M. (2014). *Osvitne seredovishe vischogo navchalnogo zakladu: poshuk strategiy upravlinnya* [Educational environment of higher education institution: search for management strategies]. *Pedagogichna osvita: teoriya i praktika : zb. nauk. pr. / Kiyiv. in-t im. Borisa Grinchenka.* Kiyiv : Kiyivskiy universitet imeni B. Grinchenka, № 22. Psihologiya. Pedagogika. 15–20. [in Ukrainian].
4. Velykyu tлумачnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy (2001). [The Great Interpretive Dictionary of Modern Ukrainian] / Ukl. i holov.red. V. T. Busel. Kyiv, 1440. [in Ukrainian].
5. Golik O. B., Mandrikina T. S. (2006). *Teatralizovanl diystva yak forma pozaauditornoj roboti z istoriji pedagogiki* [Theatrical acts as a form of extra-curricular work on the history of pedagogy]. Berdyansk: BDPU, 68. [in Ukrainian].
6. Golub O. V. (2013) *Istoriya pedagogiki : navch.-posib.* [History of pedagogy: tutorial]. Berdyansk : BDPU, 215. [in Ukrainian].

7. Zaychenko I. V. (2016). Pedagogika i metodika navchannya u vischii shkoli : navch. posib. [Pedagogy and teaching methods in higher education: tutorial]. Kiyiv : Vidavnistvo Lira-K. 456. [in Ukrainian].

8. Tolkachova A. S. (2015) Vstup do spetsialnosti : navch. posib. [Introduction to the specialty : tutorial]. Berdyansk : FO-P Tkachuk O. V., 251. [in Ukrainian].

9. Homich L. O. (1987). Profesiyno-pedagogichna pidgotovka vchitelya pochatkovih klasiv [Vocational and pedagogical training of primary school teachers]. Kiyiv. 164. [in Ukrainian].

10. Franchuk T. Y. (2016). Modernizatsiya navchalnogo kursu «Istoriya pedagogiki» na modulno-elektivnyi osnovi: monografiya. [Modernization of educational course «History of pedagogy» on a modular-elective basis: monograph]. Kam'yanets-Podilskiy, 78. [in Ukrainian].

11. Yaroshinska O. O. (2015). Teoretichni i metodichni zasadi proektuvannya osvitnoho seredovischa profesiynoi pidgotovki maybutnih uchiteliv pochatkovoyi shkoli : dis. [Theoretical and methodological principles of designing the educational environment for the vocational training of future primary school teachers: dissertation]. Uman, 544. [in Ukrainian].

12. Yaroshuk L. G. (2017). Teoriya ta metodika viovannya : navch. posib. [Theory and methods of education: tutorial]. Berdyansk, 374. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається проблема впливу потенціалу освітньо-розвивального середовища закладів вищої освіти на професійне становлення майбутніх учителів початкової школи в процесі вивчення циклу педагогічних дисциплін, а саме: «Вступ до спеціальності», «Загальні основи педагогіки», «Дидактика», «Теорія та методика виховання», «Історія педагогіки». Розкривається поняття «освітньо-розвивальне середовище», «потенціал освітньо-розвивального середовища», сутнісні характеристики (цілісність; суб'єктивність; змінюваність; багатовекторність; соціокультурна мобільність; координованість; емоційна насиченість), компоненти (соціально-культурний, навчально-виховний та інформаційно-комунікаційний), принципи, критерії засвоєння освітньо-розвивального середовища (володіння пізнавальними стратегіями, вирішення поставлених задач, володіння комунікативними навичками, включеність в інформаційний простір засвоєння середовища; прояв нових форм соціальної активності; емоційна задоволеність особистою участю; прагнення до подальшої самоосвіти), освітні ефекти впливу потенціалу освітньо-розвивального середовища на вивчення майбутніми вчителями початкової школи циклу педагогічних дисциплін.

Як висновок, правильно організоване освітньо-розвивальне середовище закладів вищої педагогічної освіти має потужний розвивальний потенціал для навчання педагогічних дисциплін у закладах вищої педагогічної освіти. Воно впливає на мотивацію студентів до навчання, створює сприятливу атмосферу, забезпечує потребу в науковому дослідженні, задовольняє освітні потреби, формує на високому рівні професійну компетентність майбутніх учителів початкової школи. Викладачі педагогічних дисциплін мають широко використовувати потенціал освітньо-розвивального середовища не тільки закладу вищої освіти, а й оточуючого середовища, тоді це впливає на професійне становлення майбутнього спеціаліста Нової української школи, його саморозвиток на більш високому рівні, дає якісний результат.

Ключові слова: заклад вищої педагогічної освіти, освітньо-розвивальне середовище, потенціал освітньо-розвивального середовища, педагогічна дисципліна.